

סיכום לאומיות

כתבו: שי לסרי ואפיק ירימי

לאומיות - תופעה שכוללת תחושת השתייכות ללאום מסוים, עם שאיפה להגיע להגדרה עצמית, ישנם שתי סוגי לאומיות:

לאומיות אתנית – לאומיות המתבססת על השתייכות בני הלאום לאותו קבוצה אתנית, כלומר עבר משותף, מוצא, כלומר, יסודות שהאדם לא בוחר בהם.

לאומיות פוליטית / אזרחית – לאומיות המבוססת על ערכים ורעיונות משותפים, כוללת קבוצות אתניות שונות, הדבר שמחבר בין האוכלוסיה הוא הערך או הרעיון המשותף, יסודות אלה הם מתוך בחירה.

המאפיינים של התנועות הלאומיות שהתגבשו באירופה במאה ה-19:

- התנועות הלאומיות שאפו להקים מדינת לאום עצמאית במקום שיש קשר בין הלאום לשטח.
- דרכי המאבק של כל תנועה לאומית הושפעו מגורמים מקומיים וכלל אירופיים, התנועה בדרך כלל נאבקה על מנת לסלק שלטון זר, לקבוע שפה רשמית והנהגת מטבע אחיד.
- מנהיגי התנועות הלאומיות האמינו שבכוחם לשנות את המציאות ולגבש עולם חדש על פי תפיסתם.
- המנהיגים נעזרו בעיקר בבני המעמד הבינוני על מנת להשיג את מטרותם, הם ניהלו מאבקים כלפי חוץ וכלפי פנים.
- אותם מנהיגים טיפחו תודעה לאומית בקרב בני הלאום, הם הדגישו את העבר המשותף, את המנהיגים, המסורת והם השתמשו בחינוך כדי לחזק את התודעה הלאומית

הגורמים לצמיחתן של תנועות לאומיות באירופה:

1. **תנועת ההשכלה** – תנועת ההשכלה התפתחה באירופה, והיא כללה סופרים, מדענים ופילוסופים. פעילותם של אנשי תנועת ההשכלה השפיעה על התעוררות הלאומיות, הם דרשו מהאדם לא להיכנע לסמכות השליט או הדת, ולשפוט על פי השכל וההיגיון. תנועת ההשכלה גם טענה שלכל אזרח יהיו זכויות טבעיות ושהשלטון יקבל את סמכותו מהעם. 2 דוגמאות להשפעת תנועה ההשכלה הם: המהפכה הצרפתית, ועצמאות ארה"ב.
2. **תופעת החילון** – טענות מדעיות ניפצו את טענות הכנסיה והוכיחו שהיא טועה, והמדע הראה כי ביכולתו להסביר כיצד מתנהל העולם וכך איבדה הכנסיה את כוחה ובמקביל התחזקה כוחה של החילונית. ירידת ההשפעה הדתית הביאה לחיפוש אחר תחליף

לדת, תחליף זה היה הלאומיות אשר השתמשה בסמלים של הדת ועקרונותיה היו אומה ומולדת.

3. **המהפכה התעשייתית** – המהפכה התעשייתית הובילה לשינויים כלכליים, חברתיים ותרבותיים. בתחום התיעוש הוקמו בתי חרושת, מסילות ברזל, בנקים וכו'. בתחום העיור אזרחים עברו מהכפר לעיר והשתלבו בתעשייה. בתחום המודרניזציה הורחבה זכות הבחירה, אנשים רכשו השכלה ונוצרו מעמדות חדשים. עקב שינויים אלו אנשים היו זקוקים למוקד הזדהות חדש, להרגשת שייכות, ומוקד זה היה הלאומיות.

איחוד איטליה

איטליה לפני האיחוד:

איטליה הייתה מחולקת ל-3 ממלכות: פיימונטה סרדיניה, האפיפיור, ושתי הסיציליות, בתקופתו של נפוליאון רוב איטליה הייתה בשליטתו אך לאחר נפילתו אוסטריה חזרה לשליטתה בצפון ובדרום והאפיפיור במרכז איטליה (רומא).

מנהיגי המאבק:

ג'וזפה מציני (הלב) - היה חבר באגודה שיצאה כנגד השלטון, ב-1831 הקים את תנועה לאומית שנקראה "איטליה הצעירה" שהייתה בעלת חוקה ליברלית, והובטחו בה חירות ושווין.

ג'וזפה גריבלד (החרב) – לוחם חירות איטלקי אשר שאיפתו הייתה לייסד מדינה לאומית ומאוחדת האמין בלאומיות ליברלית, הוא פעל בעקבות מציני וע"י פעולות צבאיות העביר את אזור סיציליה ונאפולי לממלכת פיימונטה.

קאמיל קאבור (המוח) – מנהיג התנועה לשחרור איטליה שנקראית "התחייה", האמין בליברליזם, פולטיקאי אשר היה ראש ממשלת פיימונטה, האמין בהפרדה בין דת למדינה, ומטרתו העיקרית הייתה איחוד איטליה, הוא האמין שהדרך היחידה לעשות זאת הייתה בעזרת עמנואל השני מלך פיימונטה. קאבור הבין שעל מנת לשחרר את איטליה עליו ליצור בני ברית שיעזרו לו במאבק.

המאבקים בדרך להקמת מדינת לאום איטלקית:

ניסיונות האיחוד נתקלו בהתנגדות מצד אוסטריה וצרפת, ב-1848 פרצו התקוממויות ברחבי איטליה נגד המלכים השליטים. מציני וגריבלדי היו מנהיגי ההתקוממות שנכשלה לבסוף, וממלכה היחידה שנותרה היתתה פיימונטה סרדיניה עליה מלך עמנואל השני. קאבור הבין שלא יוכל לאחד את איטליה לבדו ושיתף פעולה עם נפוליאון השלישי על מנת לסלק את האוסטרים מצפון איטליה ולאחדה עם פיימונטה סרדיניה.

השלבים באיחוד איטליה:

שלב א' – ב-1858 נחתם הסכם בין נפוליאון השלישי לקאבור, ובעזרת צרפת הצליח קאבור לסלק את אוסטריה ואיחד את השטחים תחת הנהגת ממלכת פיימונטה. **שלב ב' –** בשנת 1860 פורץ מרד בסיציליה שבדרום, שבו גריבלד עם צבאו מסייע למורדים וכובש את נאפולי מידי האוסטרים. גריבלדי משתלט על דרום איטליה ומוסר את השטחים לממלכת פיימונטה מה שמשאיר את איטליה מאוחדת חוץ מרומא ומחוז וונציה. על מנת לשמור על הברית עם צרפת שהגנה על האפיפיור ששלט ברומא קאבור חותם על חוזה שמונע מגריבלדי לכבוש את רומא וגריבלדי מחליט לוותר כי היוא לא רוצה לסכן את איחוד איטליה.

שלב ג' – למרות שרומא הייתה עדיין בשליטתו של האפיפיור מכריז על עצמו עמנואל השני כמלך איטליה כולה בחס האל ורצון העם. תהליך איחוד איטליה הושלם ב-1866 לאחר שסופחה וונציה לאיטליה וב-1870 צורפה רומא ונעשתה לעיר הבירה של איטליה.

בסופו של דבר אוחדה איטליה על ידי שליטי פיימונטה סרדיניה, בזכות הפעולות המדיניות של קאבור, הפעולות הצבאיות של גריבלד, החלק החשוב התחיל לאחר האיחוד והוא היה ליצור את העם האיטלקי.

הגורמים שסייעו לאיחוד איטליה: (גורמים מסייעים)

- **סיוע בינלאומי –** נפוליאון השלישי שליט צרפת עזר לאיטלקים במלחמה נגד האוסטרים.
- **השפעות וההתעוררות הלאומית ולהט מהפכני בקרב האיטלקים –** החל משנת 1848 ("אביב העמים") ולאור השקפות העולם הליברליות והלאומיות החלה תביעה לשחרור הממלכות האיטלקיות משליטת המעצמות האירופאיות והרצון לאיחוד איטליה כמדינה לאומית עצמאית.
- **פעילותם של מלך פיימונטה (עמנואל השני) ושל קאבור (רה"מ) –** המלך עמנואל השני היה המלך היחיד שלא ביטל את ההישגים הליברלים שנחקקו בעקבות "אביב העמים", קאבור באישורו של המלך לחיזוקה הכלכלי והצבאי של ממלכת פיימונטה, בנוסף לכך הוא פעל במישור הבינלאומי והוביל לאיחודה של איטליה.

גורמים מעקבים לאיחוד איטליה:

- איום חיצוני – אוסטריה ששלטה בממלכות האיטלקיות פעלה כדי להכשיל את תהליך איחוד איטליה, היה לה אינטרס להמשיך ולשלוט בממלכות האיטלקיות.
- קושי בגיבוש זהות לאומית – אזוריה השונים של איטליה היו שונים אחד מהשני בשל פערים תרבותיים, שפה, פער כלכלי בין הצפון המתועש והמשכיל לבין הדרום הנחשל והחקלאי.
- חוסר אחידות בקרב מובילי המאבק על אחדות איטליה -מנהיגי תנועת השחרור לא קבעו מטרה אחידה למאבק על האחדות ותוצאותיה נחזו באופן שונה על ידי כל אחד מהגורמים. מציני שאף ליצור פוליטיקה, אחרים שאפו ליצור מונרכיה.

הלאומיות היוונית - מלחמת העצמאות של יוון

יוון נשלטה על ידי האימפריה העותומנית (התורכים) , שלטון זה התייחס ליוון בהזנחה ואדישות, על היוונים הוטלו מיסים רבים ובנוסף הטורקים היו מוסלמים והיוונים היו נוצרים.

מטרת המאבק:

לשחרר את יוון מהשלטון העותומני הזר ולהקים מדינה יוונית עצמאית.

הכוחות ומנהיגי המאבק:

בתחילת המאה ה 19 קמו אגודות יווניות שבאו לחזק את התרבות והשפה היוונית וקראו לשחרר את יוון מעול השלטון הזר. האגודה הגדולה מבניהם נקראה " אגודת החברים " שפעלה בעיר פעלה בעיר אודסה, בראש אגודה זו עמד קצין יווני ששרת בצבא הרוסי.

השלבים במאבק:

שלב ראשון - "אגודת החברים" פעלה בצורה מחתרתית למען עצמאות יוון, האגודה פעלה משנת 1814 והאמינה שהרוסים יתמכו בהם מכון שגם הם נוצרים. שני שני - בשנת 1821 מנהיג אגודת החברים אפסילנטי ביצע התקפה צבאית על הטורקים הוא הוביל כח יווני שייצא מרוסיה לתוך שטחה של האימפריה העותומאנית הכריז על מרד לאומי יווני, אך הרוסים דכאו את המרד מכון שהיה להם יתרון במספר הלוחמים ובמספר הנשק.

שלב שלישי - אחרי המרד פר. מרד נוסף ביוון עצמה, בהתחלה היוונים הצליחו להשתלט על חלקים גדולים שנשלטו ע"י התורכים אך בהמשך לא הצליחו לאחד את האגוני הליחמה השונים.

בנוסף פרץ מאבק פנימי בתוך מחנה הלוחמים, גורמים אלו מנעו מהיוונים להגיע להשגים משמעותיים, היוונים רצחו מוסלמים ביוון וכתגובה לכך הטורקים הוציאו להורג את ראש הכנסייה היוונית ורצחו ושעבדו 30000 יוונים. מתנדבים מרחבי אירופה שהאמינו ביוון ובתרבות שלה ובאומנות שלה הגיעו להגן על יוון מפני הטורקים, בעיניהם הייתה זו מלחמת קודש למען התרבות האירופאית. בשנת 1824 הגיעו שני הצדדים (יוון, האיפריה העותומנית) למבוי סתום

שלב רביעי - בשלב זה מתערבות 3 מעצמות - בריטניה. צרפת ורוסיה, בעקבות התערבותן נאלץ הסולטן הטורקי לוותר על שלטונו ביוון. בשנת 1830 זכתה יוון בעצמאות לאומית. בשנת 1832 הוחלט שסוג המשטר ביוון יהיה משטר מלוכני והמלך שהומלך היה גרמני.

גורמים מסייעים:

- 1) תמיכה שהגיעה מיוונים שגרו מחוץ ליוון ועזרו בתרומות כספיות או באו לעזור כלוחמים.
- 2) עמי אירופה נרתמו למאבק והגיעו בהמוניהם ונלחמו למען יוון (מלחמת קודש)
- 3) שלושת מעצמות אירופה התערבו לטובת יוון, רוסיה ובריטניה היו מעצמות שהיה להם אינטרס להחליש את האימפריה העותומנית (עזרו בגלל אינטרס אישי).

גורמים מעכבים:

- 1) בשנת 1820 מצרים עזרה לטורכים במלחמתם ביוון ובתמורה לעזרתם יוון הביאה להם את השליטה על אזור כרתים, התורכים כבשו את אתונה ומרד היוונים נכשל.
- 2) לאימפריה העותומנית היה יתרון מספרי בלוחמים ובנשק.
- 3) הפיצול הגאוגרפי הקשה על היוונים ליצור אחידות בין ארגוני הלחימה השונים, כמו כן פרץ מאבק פנימי בן גורמים יוונים שונים שגרם לחוסר אחידות עד כדי מלחמת אחים.